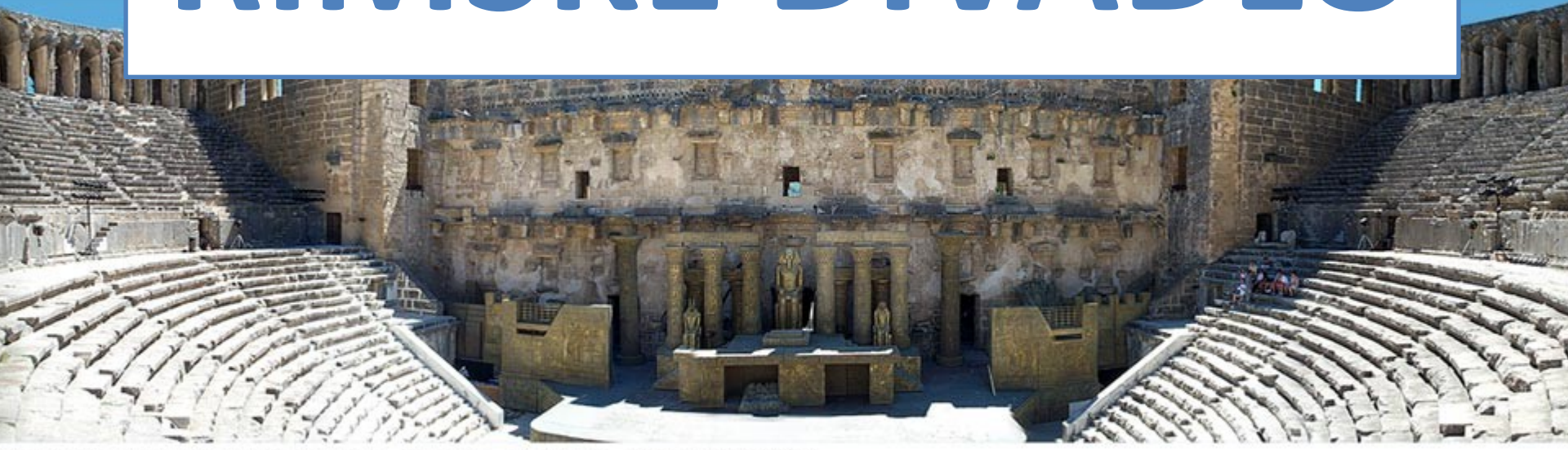
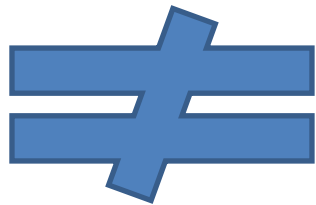
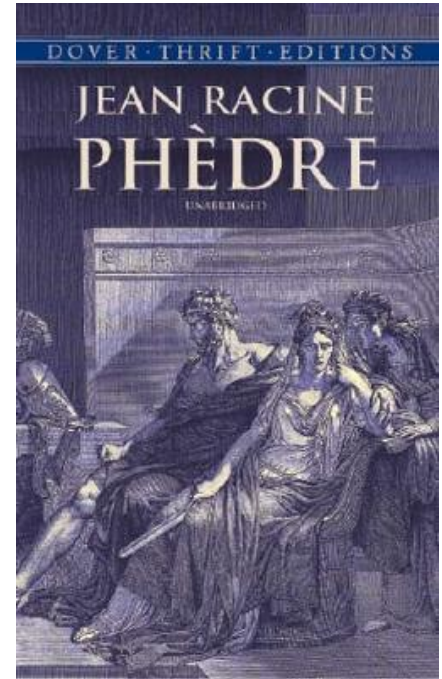
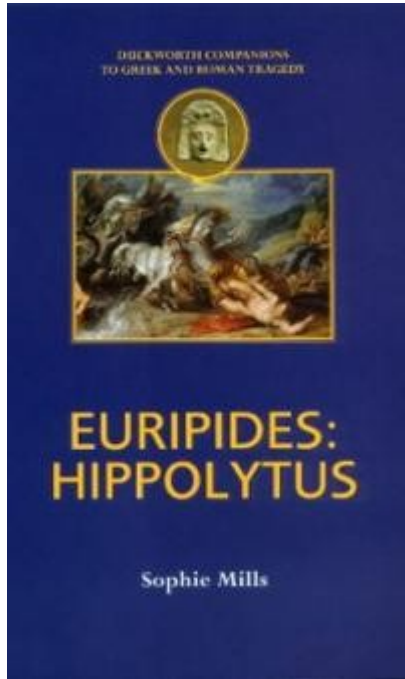
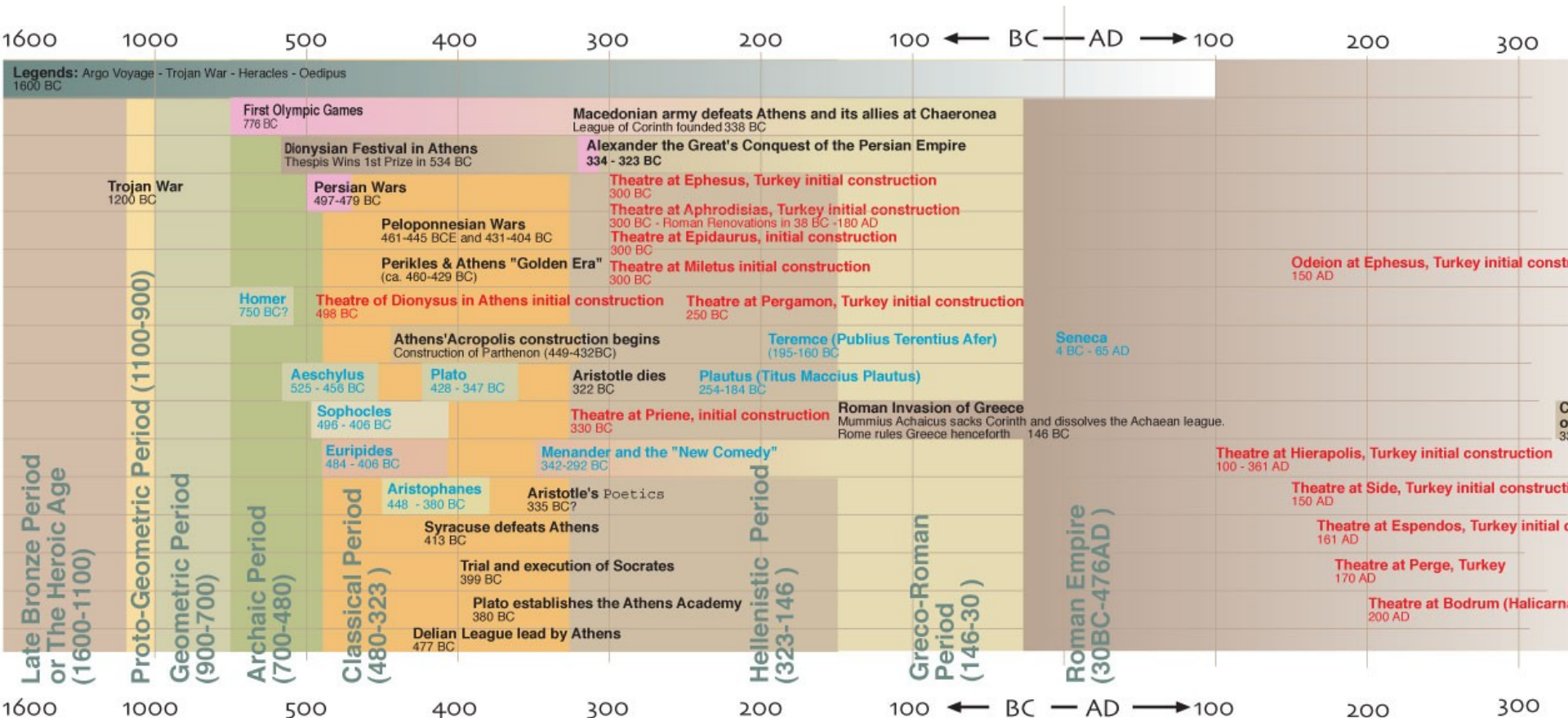

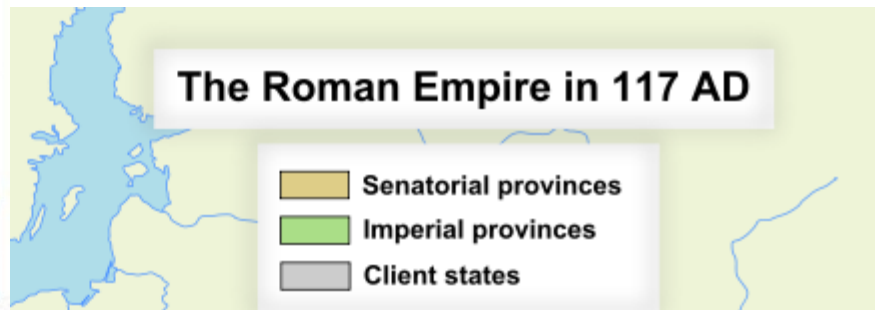
ŘÍMSKÉ DIVADLO

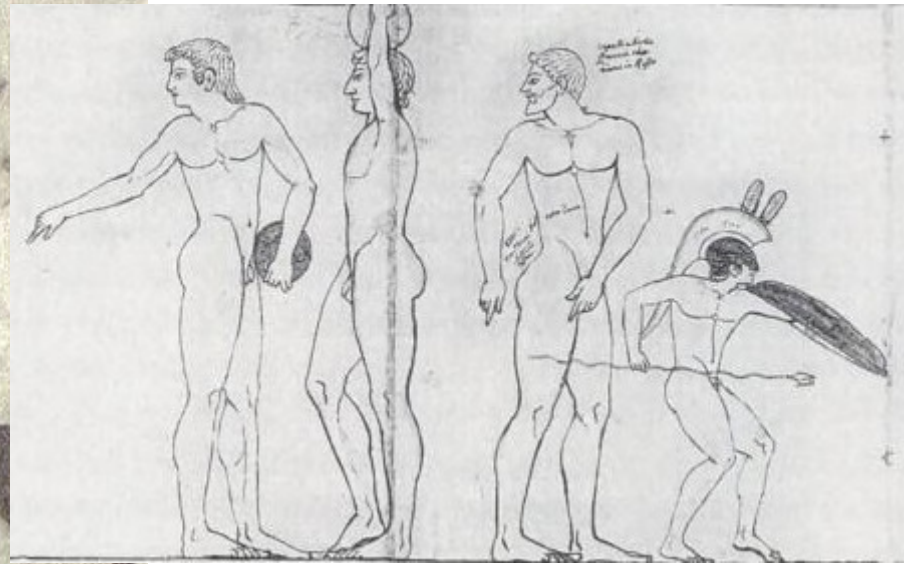
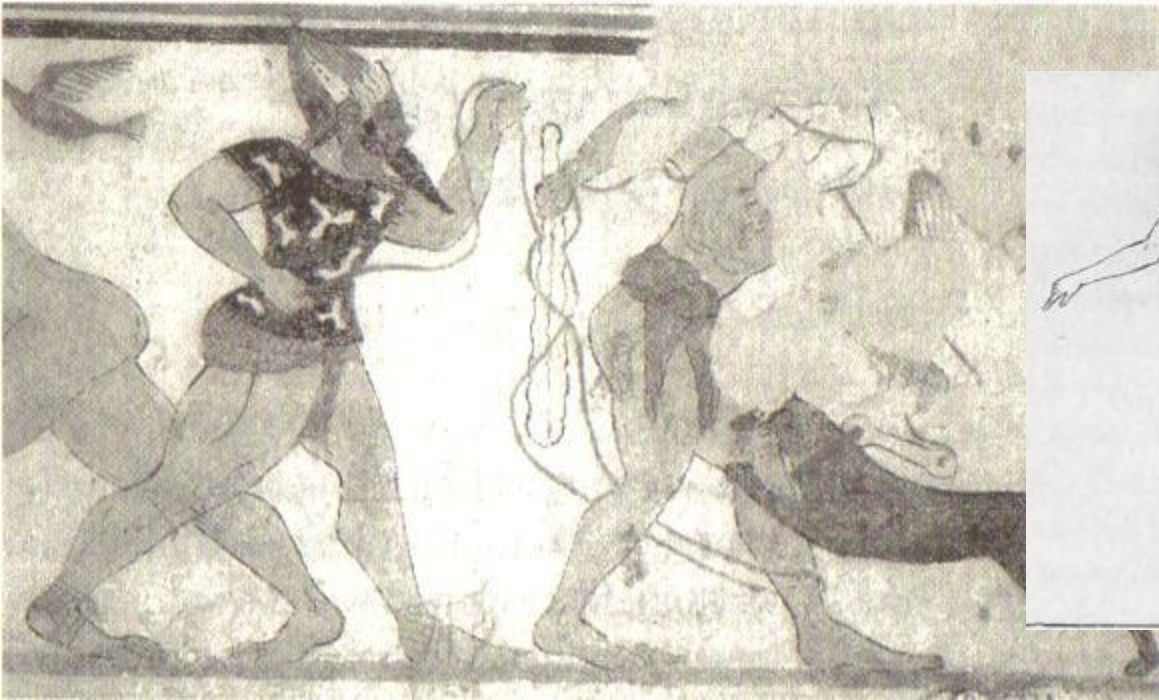

ETRUSKOVÉ
(7. stol. př. n. l.)

DÓRSKÁ FRAŠKA

- komický žánr
- vznik: dórští Řekové, Megara
→ Sicílie
- autor: Epicharmos
- možný předchůdce řecké komedie
- výsměšné zpodobnění bohů, hrdinů i skutečných lidí
- ustálené postavy

FLYACKÁ FRAŠKA

- komický žánr, také zv. hilarotragédie
- vznik: Magna Graecia (jižní pobřeží Itálie)
- zakladatel: Rhinton ze Syrakus
- současnice střední attické komedie
- parodie tragédií
- postavy z tragédií a z nové komedie

The Choregoi-vase, showing a scene from an unknown Old Comedy (Aristophanes' Precontest?), on a terracotta Apulian red-figure bell-krater, early fourth century.

MIMUS

- mluvená řeč, zpěv i tanec
- kratší útvar a naopak i někdy velké množství postav (i sbor) a spektakulární děj
- vážný i komický (satirický) mód
- kombinace improvizace a připraveného textu
- bez masek
- hrají ženy
- receptivní žánr
- literární stadium: Theokritos, Herondas

ATELLANA

- komický žánr
- vznik: Oskové (Kampánie)
- pův. improvizovaná
- za republiky plnila funkci dohry k tragédiím
- autor: Novius, ...
- *personae Oscae*: Maccus, Bucco, Pappus, Dossennus, Manducus

MACCUS

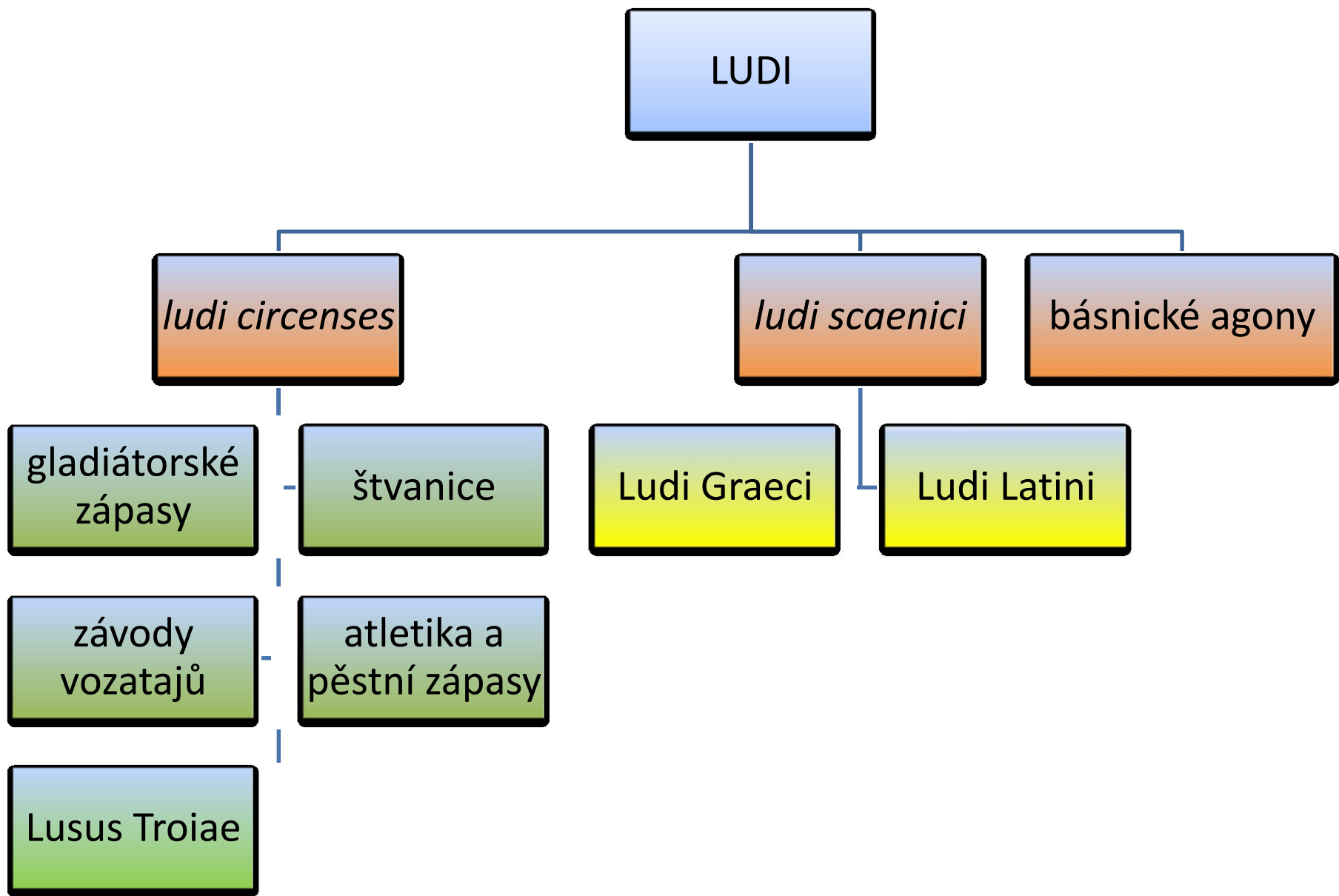

PULCINELLA

ŘÍMSKÁ TRAGÉDIE A KOMEDIE

- překlady (adaptace) řeckých tragiků a komediografů
- Ludi Romani 240 př. n. l.: LIVIUS ANDRONICUS

Tiber Island

Capitoline

Forum Boarium

Port

Palatine

Aventine

Circus Maximus

1
Capitulum

5
Arx

4
Asylum

**Tarpeian
Rock**

Velabrum

**Palatine
Hill**

Forum

36 Lupercalia 35 Scalae Caci 32 Hut of Romulus 31 Tempia

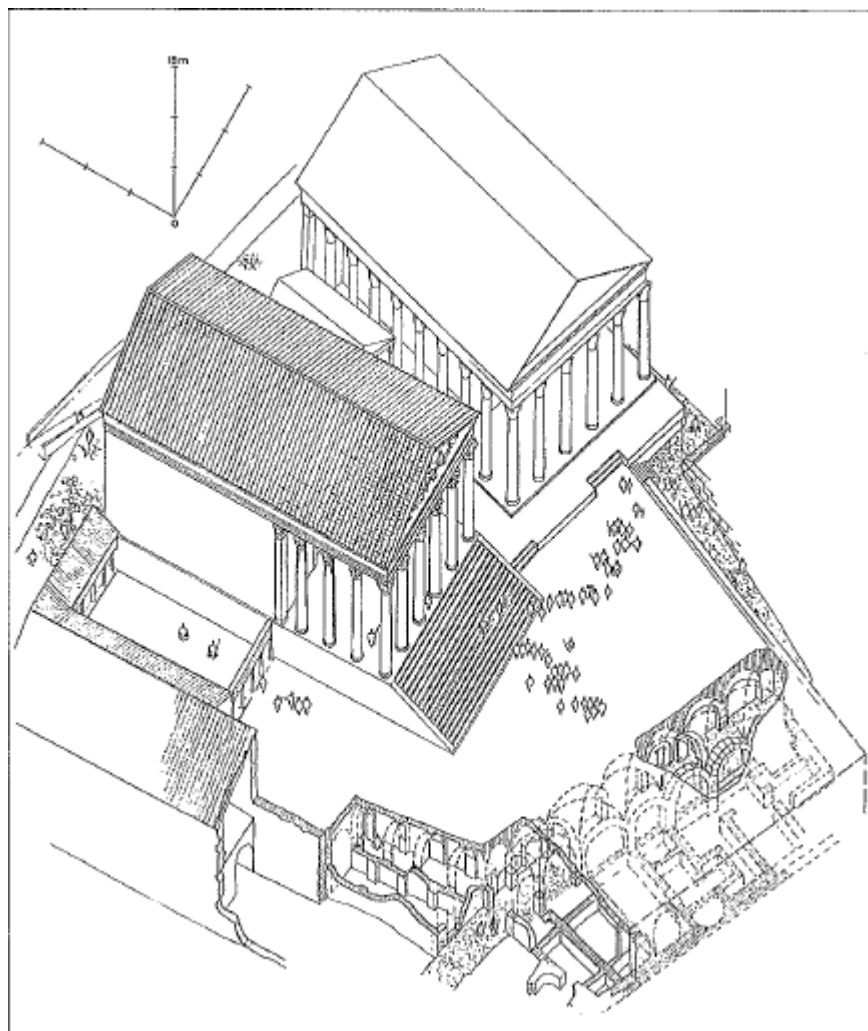
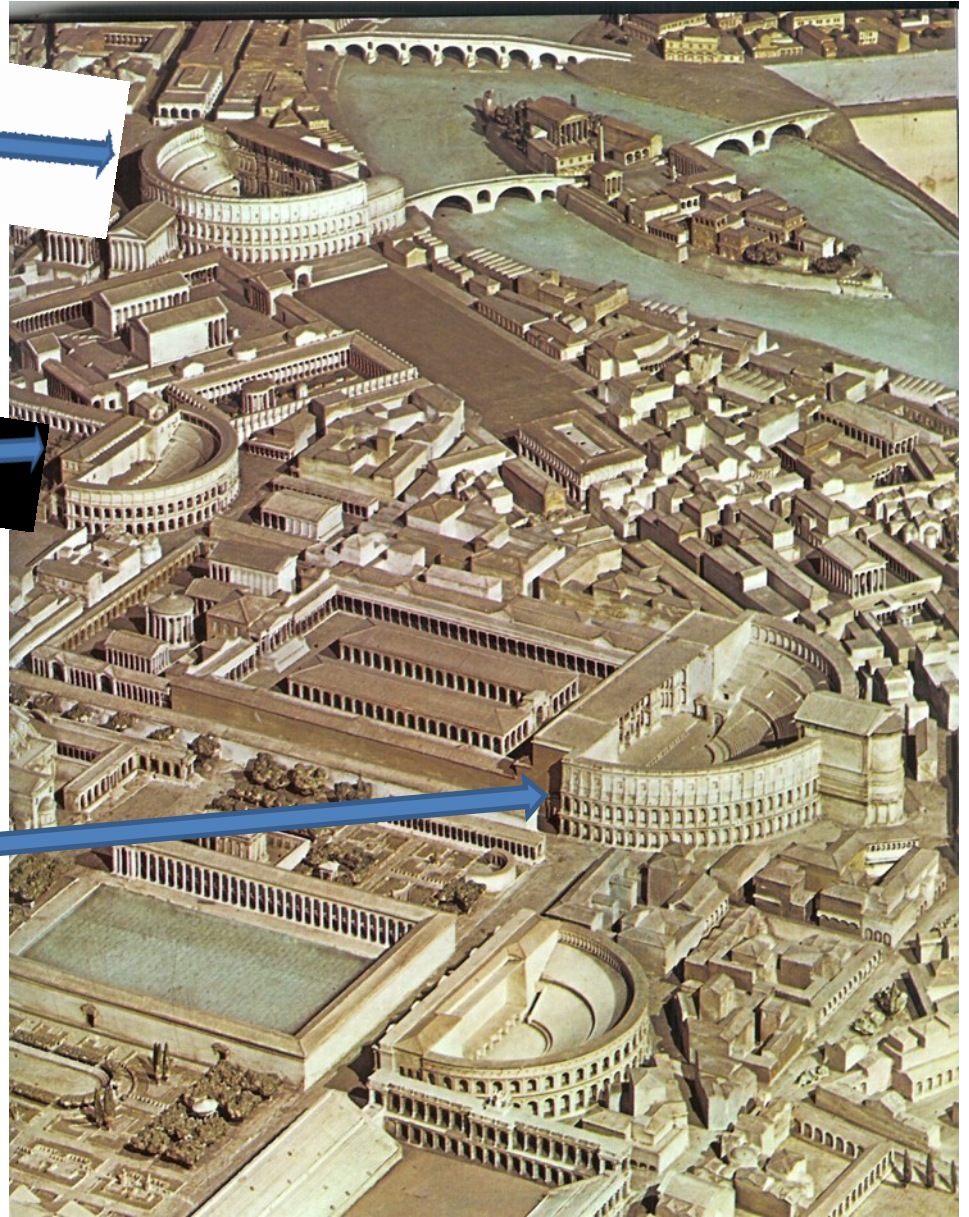

Fig. 12.1. Rome, south-west area of the Palatine Hill. Reconstruction drawing of the temples of Magna Mater (left) and Victoria in the Imperial period; in the Republic, the steps of the temple of Magna Mater were used to seat the audience at the theatrical performances of the Megalesia.

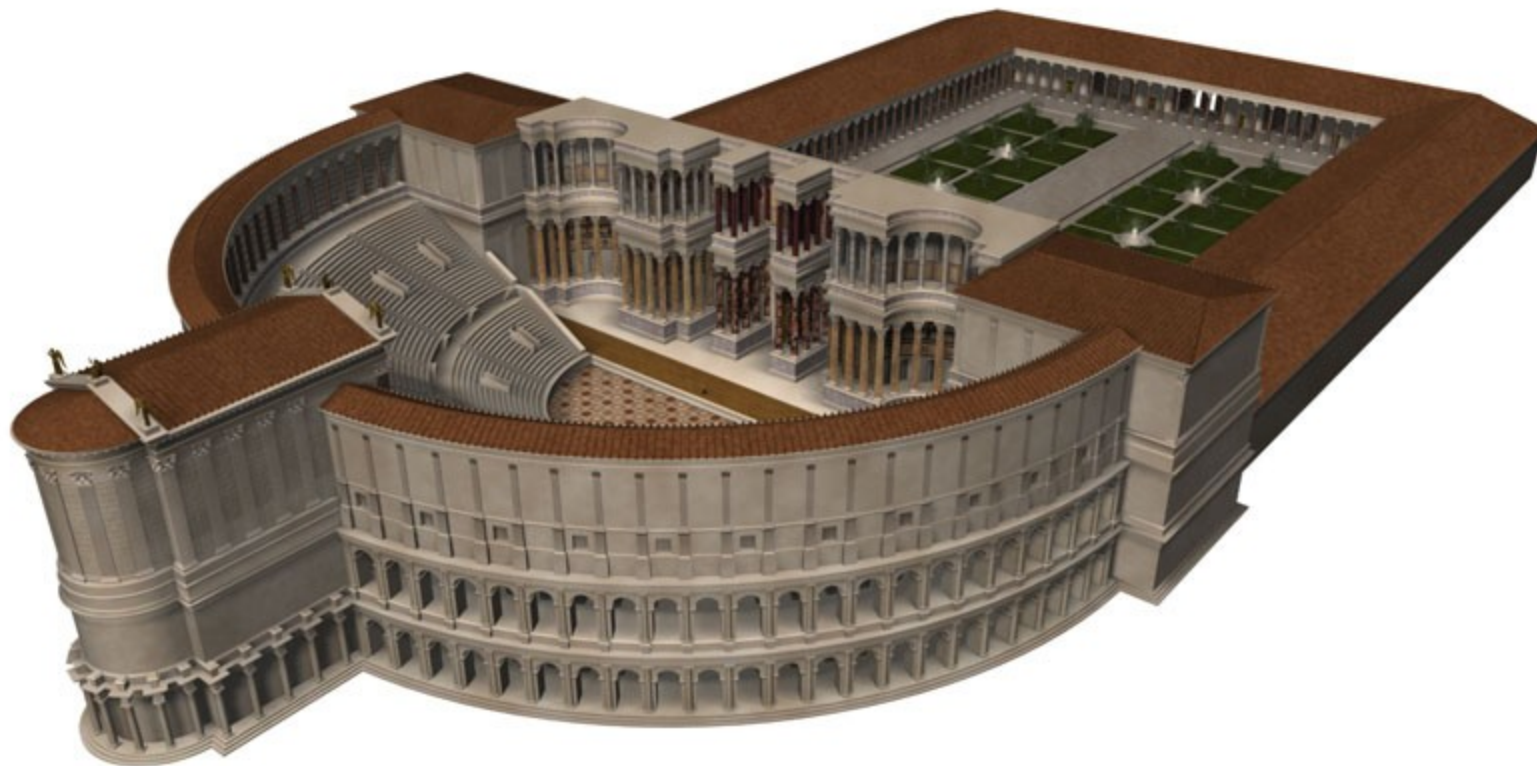
Marcellovo divadlo (11 př. n. l.)

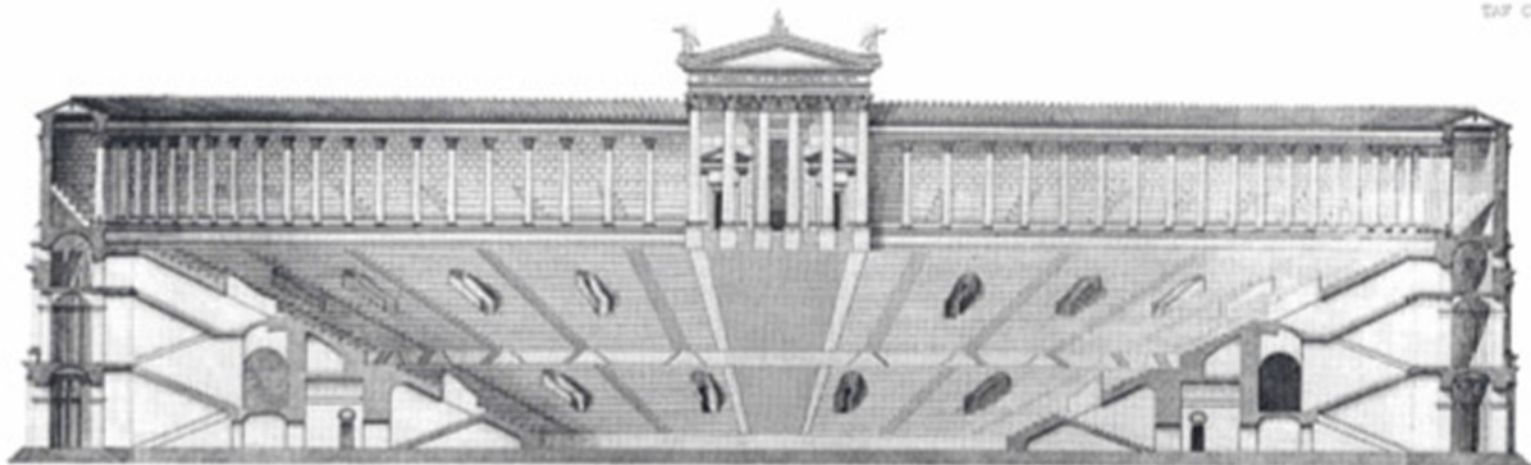

Balbovo divadlo (13 př. n. l.)

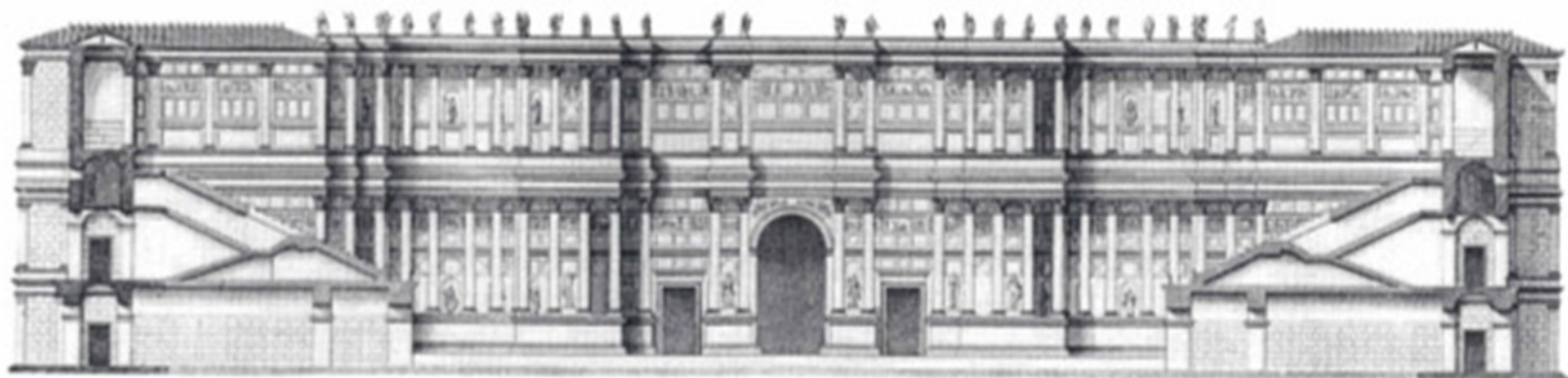
Pompeiovo divadlo (55 př. n. l.)

POMPEIOVO DIVADLO

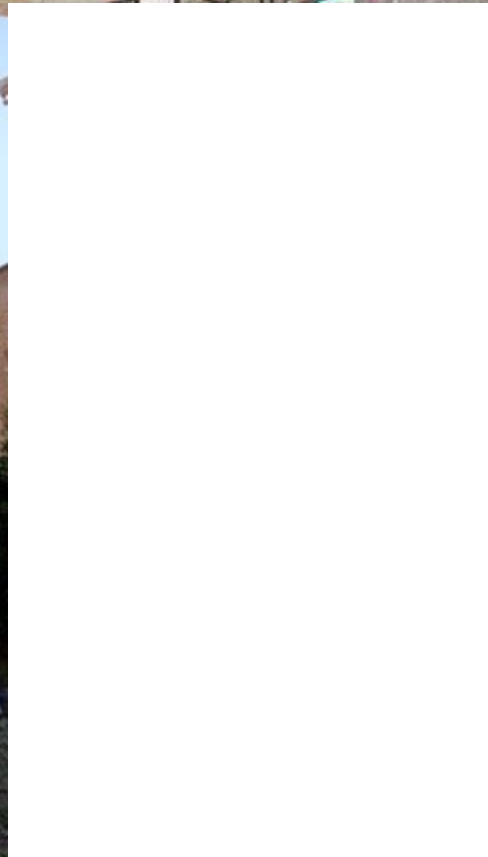

1844

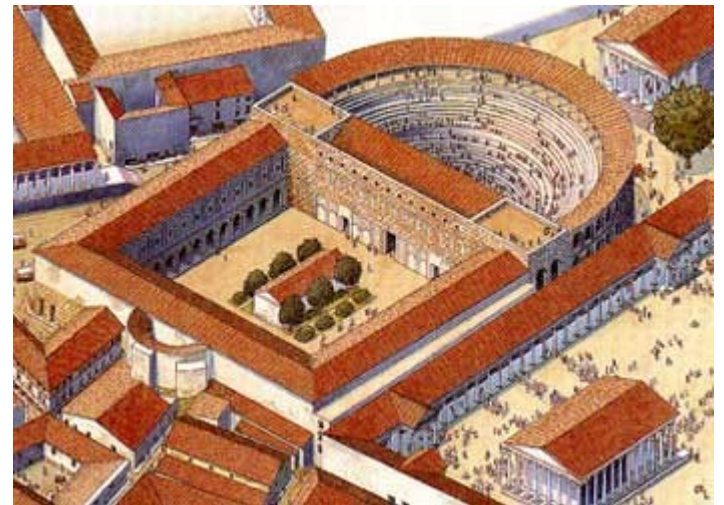
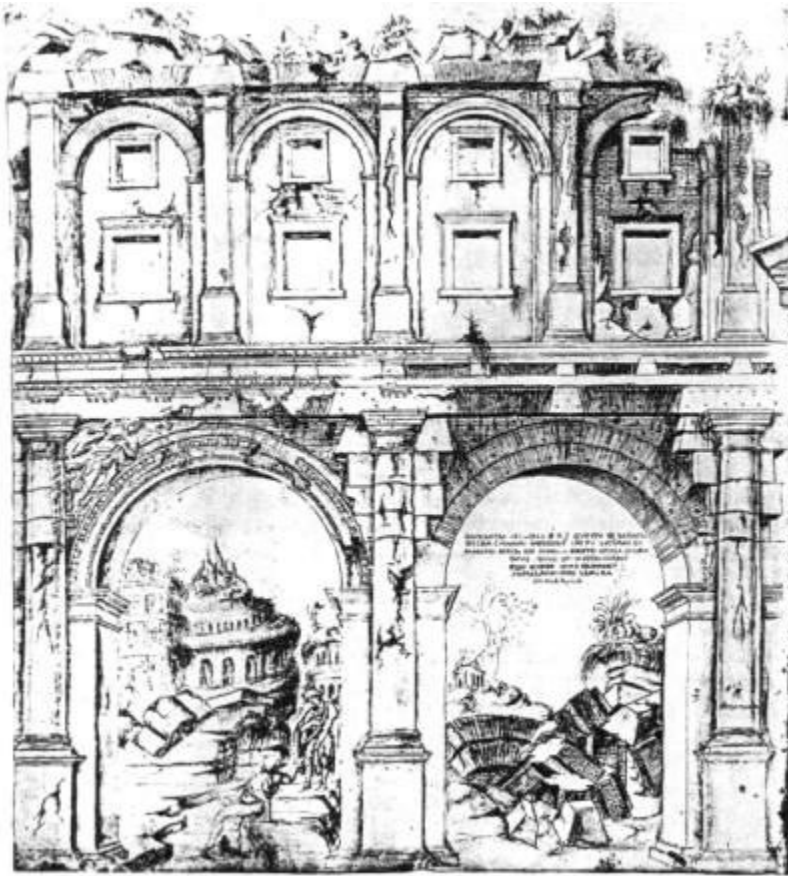

MARCELLOVO DIVADLO

BALBOVO DIVADLO

HERCI – AUTOŘI

MASKY - Tragédie

MASKY - Komedie

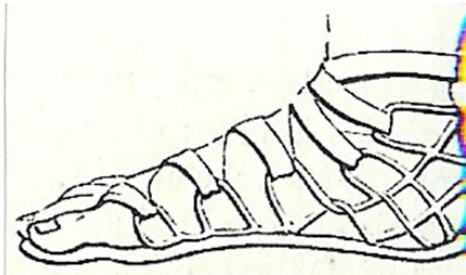

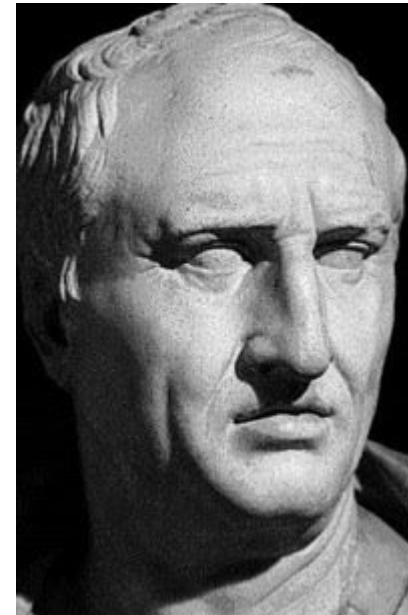
DRAMATICKÉ ŽÁNRY

	tragédie	komedie
Řecké prostředí	CREPIDATA/COTHURNATA	PALLIATA
Římské prostředí	PRAETEXTA	TOGATA

Titus Maccius PLAUTUS

- 2. pol. 3. stol. př. n. l.
- 21 dochovaných komedií – palliat
- postavy: mladík, otrok, otec, kuplíř, voják, dívka, stařec
- Plautinopolis
- *contaminatio*
- divadlo na divadle
- všechny vrstvy jazyka, hříčky

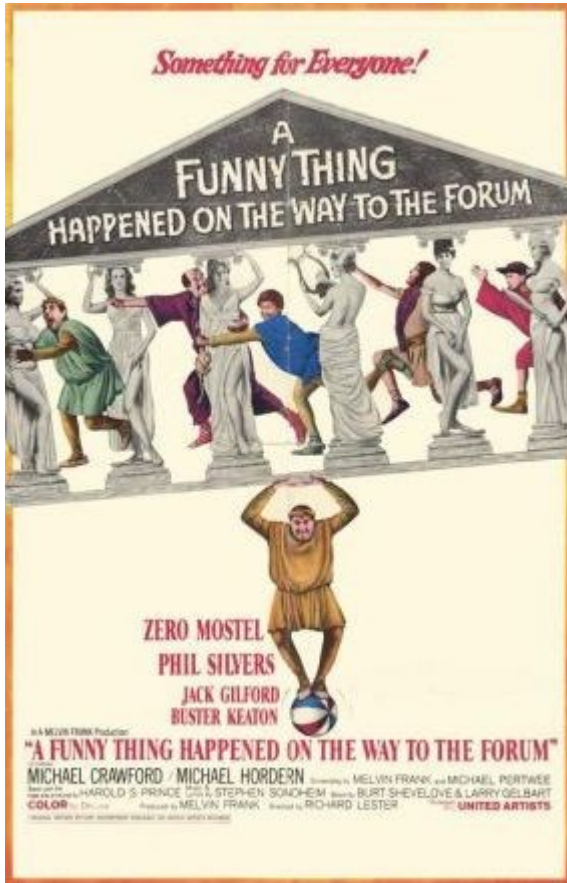

ŘECKÁ NOVÁ KOMEDIE → PALLIATA: POSTAVY

NOVÁ KOMEDIE	PALLIATA	Typy	
Geron	Senex	Stařec	
Gyne	Matrona	Matka	ČLENOVÉ
Kore	Puella	Dcera	RODINY
Neos	Adulescens	Mladík	
	Leno/Lena	Kuplíř/Kuplířka	
Stratiotes	Miles	Voják	NEPŘÁTELÉ
Hetera	Meretrix	Nevěstka	
Doulos	Servus	Otrok	KOMICKÉ
Iatros	Medicus	Doktor	POSTAVY
Mageiros	Coquus	Kuchař	

TEMATICKÁ PESTROST PLAUTOVÝCH HER

- charakterová komedie (*Aulularia*),
- sentimentální komedie (*Casina*),
- mytologická travestie (*Amphitruo*),
- komedie dvojníků (*Menaechmi*),
- intriková komedie (*Bacchides*),
- fraška (*Asinaria*- Oslovská komedie),
- romantická komedie (*Rudens*)
- zcela vážné hry (*Captivi*, *Trinummus*)

Tak mám podezření, že vy máte podezření,
že jsem tu teď nasliboval hory doly,
jen abych vás pobavil – protože to mám v popisu práce –
a že nesplním, co jsem slíbil.

Ale to se pletete. To je jistý.

Co není jistý, je, jak to udělám. Ale nějak to udělám, to jistý je. Určitě se na scéně
objeví někdo nový,

kdo mi přinese nějaký nový nápad.

A pokud ne, tak po něm určitě přijde někdo další, kdo jo.

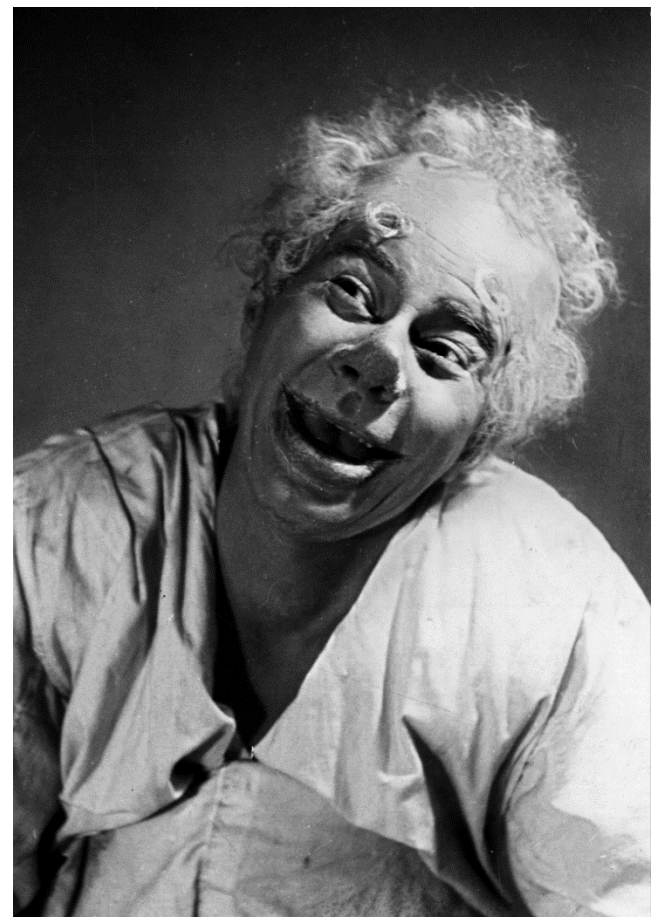
Teď si na chvíli skočím dovnitř

a pěkně si to všechno srovnám v těch svých
mozkových závitech.

Ale hned se vrátím, nebojte, nenechám vás čekat dlouho.

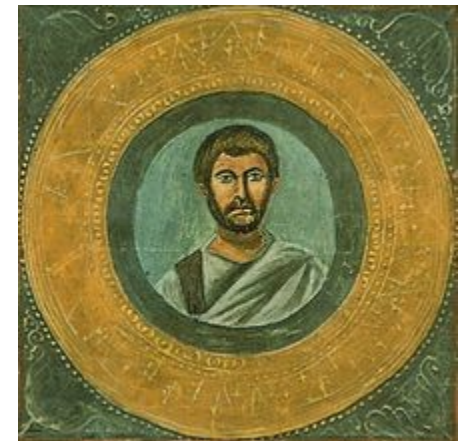
Mezitím vám snad přijde vhod trocha hudby.

Plautus, *Pseudolus*, přel. EP

Publius TERENTIUS Afer

- 1. pol. 2. stol. př. n. l.
- 6 dochovaných komedií – palliat
- *civitas graeco-romana*
- *contaminatio*
- „psychologická komedie“
- filozofie, vážnost
- vybroušený spisovný jazyk

PROLOG

Když autor poprvé se pera uchopil,
jen to měl za svůj úkol, aby publiku
se líbily ty kusy, které napíše.

Ach ouvej, to se mýlil, v praxi nejde to.

Hle, k čemu musí užívatí prologů?

Ne, aby snad v nich vyložil, oč v kuse jde,
ne, nýbrž, aby dospěl k úštěpkům,
jež říká o něm starý autor zloby pln.

Teď prosím pozor na ty výtky: Menandros
dvě komedie složil „Dívku z Perinthu“
a „Dívku z Andru“. Kdo zná dobře jednu z nich,
zná obě. Tak jest obsah jejich podobný,
ač jejich styl i jejich mluva různé jsou.

Nač zapíral by autor, že si vypůjčil
z hry jedné do hry druhé co se hodilo?
Jest za to vydán výtkám, že se nepatří
z dvou kusů dělat jeden. Jen ať kritici
z těch rozumů svých nepozbudou rozumu!
Ty výtky stíhají i Plauta, Naevia
a Ennia, v nichž básník vidí vzory své.
Jejich nedbalost chce napodobit raději
než zbedněnou přesnost pánů kritiků.
Já radím jim, ať přestanou už skuhrati,
sic o svých vlastních chybičkách se dovědí.
Teď ticho, sudťe pozorně a nestranně,
ať rozhodnete, má-li básník budoucnost,
zda budou odmítnuty nebo přijaty
ty nové kusy, s nimiž příště vystoupí.

Terentius, *Dívka z Andru*, přel. V. Šrámek

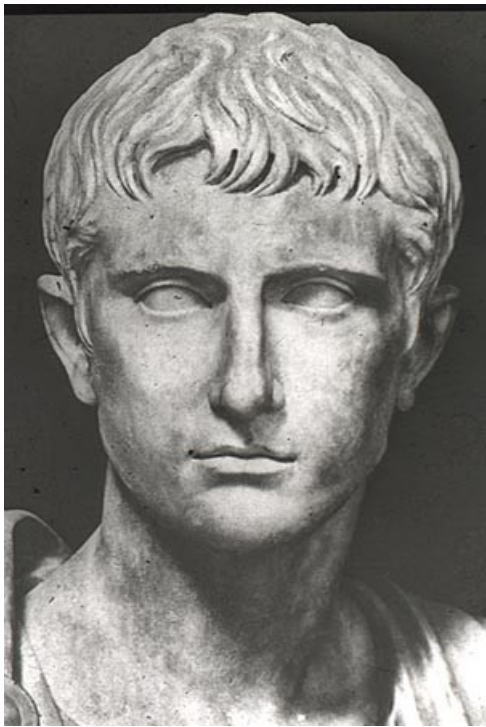
Volcacijs Sedigitus

(asi konec 2. stol. n. l.)

Římský literární historik, z jehož básně se zachoval zlomek s kánonem komických básníků.

Vidíme, že mnozí lidé jsou nejistí a nemohou se rozhodnout, kterému autorovi komedií přiřknout palmu vítězství. Ten problém vyřeším podle svého úsudku tak, aby se ten, kdo je opačného mínění, neurazil. Palmu vítězství dám **Caeciliovi**, jehož komedie se podobají mimu. **Plautus** jako druhý překoná všechny ostatní. Potom na třetí místo přijde **Naevius**. Kdyby byla cena pro čtvrté místo, dostal by je **Licinius**. Po Liciniovi kladu **Atilia**. Na šestém místě je následuje **Terentius**. **Turpilius** je sedmý, **Trabea** zaujímá osmou příčku. Na deváté místo lehce položím **Luscia**. Na desáté přidám – kvůli starobylosti – **Ennia**.

Drama za císařství

Augustus

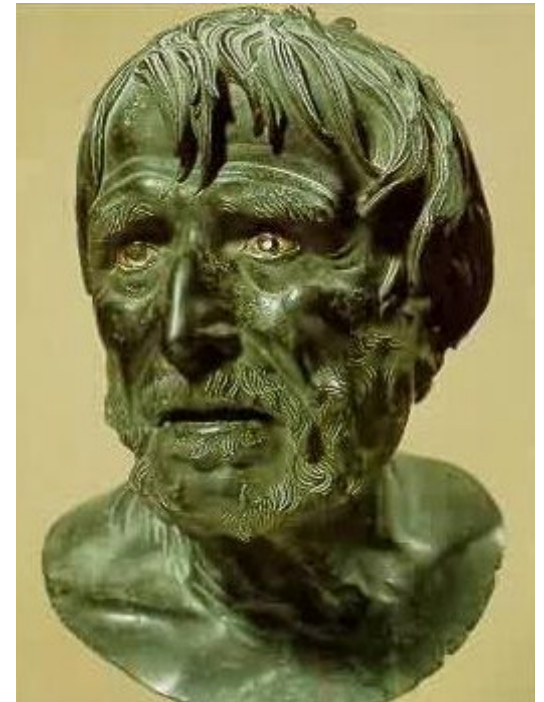
Asinius Pollio

Ovidius

SENECA

- 4. př. n. l.–65 n. l.
- pocházel z Hispánie
- vychovatel císaře Nerona
- stoik „solo nomine“
- eseje a dopisy o filozofii
- *Ztykvění božského Claudia*

SENECA - TRAGÉDIE

ŘECKÁ TRAGÉDIE	SENEKOVA VERZE	ČESKÝ PŘEKLAD
Aischylos: <i>Agamemnon</i>	<i>Agamemno</i>	
Euripides: <i>Herakles</i>	<i>Hercules furens</i>	
Sofokles: <i>Trachiňanky</i>	<i>Hercules Oetaeus</i>	
Euripides: <i>Medeia</i>	<i>Medea</i>	Petr Polehla (2002)
Sofokles: <i>Oidipus král</i>	<i>Oedipus</i>	
Euripides: <i>Hippolytos</i>	<i>Phaedra</i>	Eva Stehlíková (2009)
Aischylos: <i>Sedm proti Thébám</i> Sofokles: <i>Oidipus král</i> Euripides: <i>Féničanky</i>	<i>Phoenissae</i>	
Euripides: <i>Trójanky</i>	<i>Troades</i>	
?	<i>Thyestes</i>	Eva Stehlíková (1992)

PSEUDO-SENECA: *Octavia*, překl. Daniela Čadková (2005)

Má rodná Kréto, mocná vládkyně moří,
bezpočet je tvých lodí, jež doplují
snad až ke všem vzdáleným břehům!
Proč jsi mě **provdala jak rukojmí,**
nechala žalně žít život v slzách
pod střechou domu, který nenávidím?
Můj muž, ten tulák Theseus, je pryč
- tak dokazuje věrnost **všem svým ženám!**
Ten statečný voják, **nohsled drzouna,**
co hodlá vyrvat ženu Hádovi,
se vydal černou tmou až k jezeru,
odkud se ještě nikdo nevrátil.
Ten zuřivec jde dál a nezdrží ho,
strach ani stud. Tam na dně podsvětí
chce Hippolytův otec najít hřích.
Teď jiný smutek budí se v mé duši.
Nic nemůže mě zprostit trápení
- spí se mnou v hloubi tichých nočních hodin.
Zlo roste, mohutní a sálá žárem
jak láva tryskající z Etny,
Athénin tkalcovský stav je opuštěn
a útek vlny vyklouzl z mých prstů.

Mne netěší jít s dary do chrámu,
stát před oltáři v houfu žen
a nosit pochodeň za tichých obřadů
a v zbožných modlitbách se blížít pokorně
k bohyni Athéně, jíž patří tato zem.
Vzít do své malé ruky těžký oštěp,
štvát rozzuřenou zvěř! Tak to mne těší!
Kam jdeš, má duše? Kde se vzal ten pud?
Poznávám osudný **hřích své matky,**
nás obě žene láska do lesů.
Ubohá matko, jak je mi tě líto,
hříšným zlem jata milovalas býka,
jenž jařmo nesl a vedl stádo
nezkrotné. A on tě miloval! [...]
Venuše nenávidí nás všechny,
potomky Appolona. Proto **pouta,**
jež svázala ji a boha války,
nám připravila a zatížila celý rod
děsivou vinou. **Žádná z Minoových dcer**
nenajde lásku. Každá zemře ve hříchu.

Seneca: Faidra, překl. E. Stehlíková

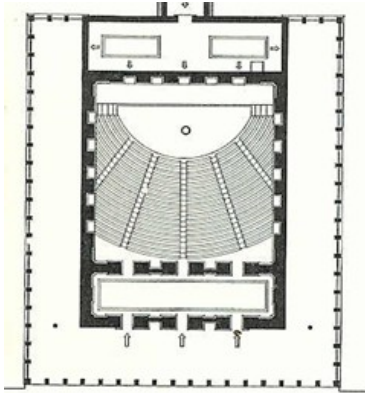
FAIDRA, Burešová, Divadlo v Dlouhé, 2007

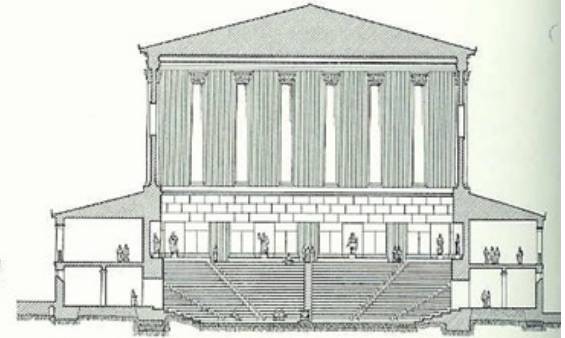
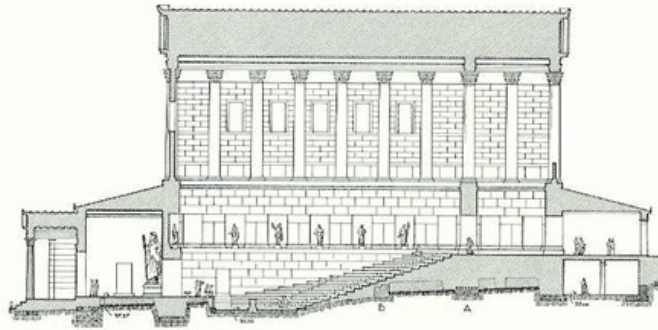
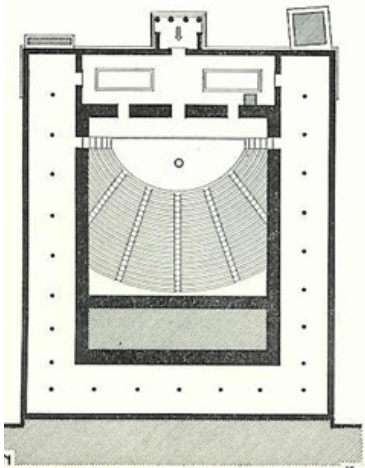

Dionýsovo divadlo, Athény

ODEUM/ODEON

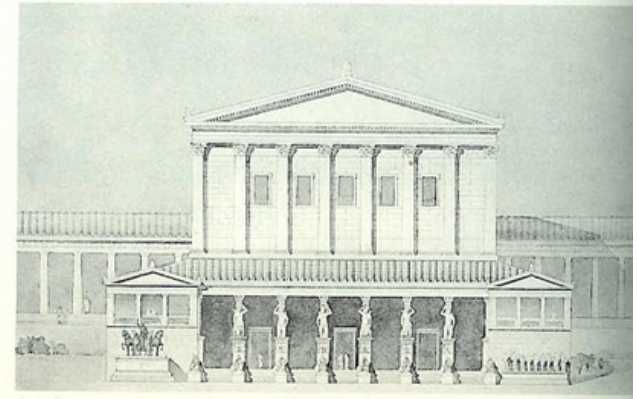
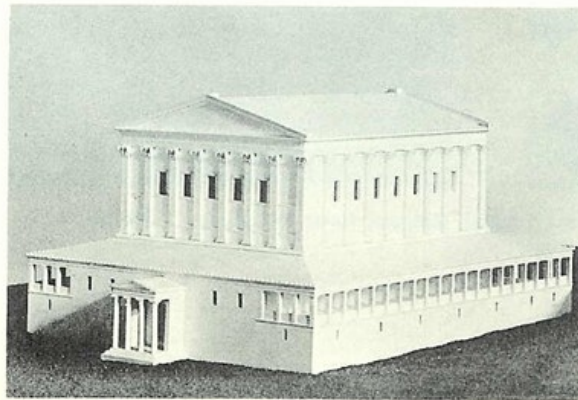
617a. Plan of ground level,
b. Plan of level at the top
of the cavea

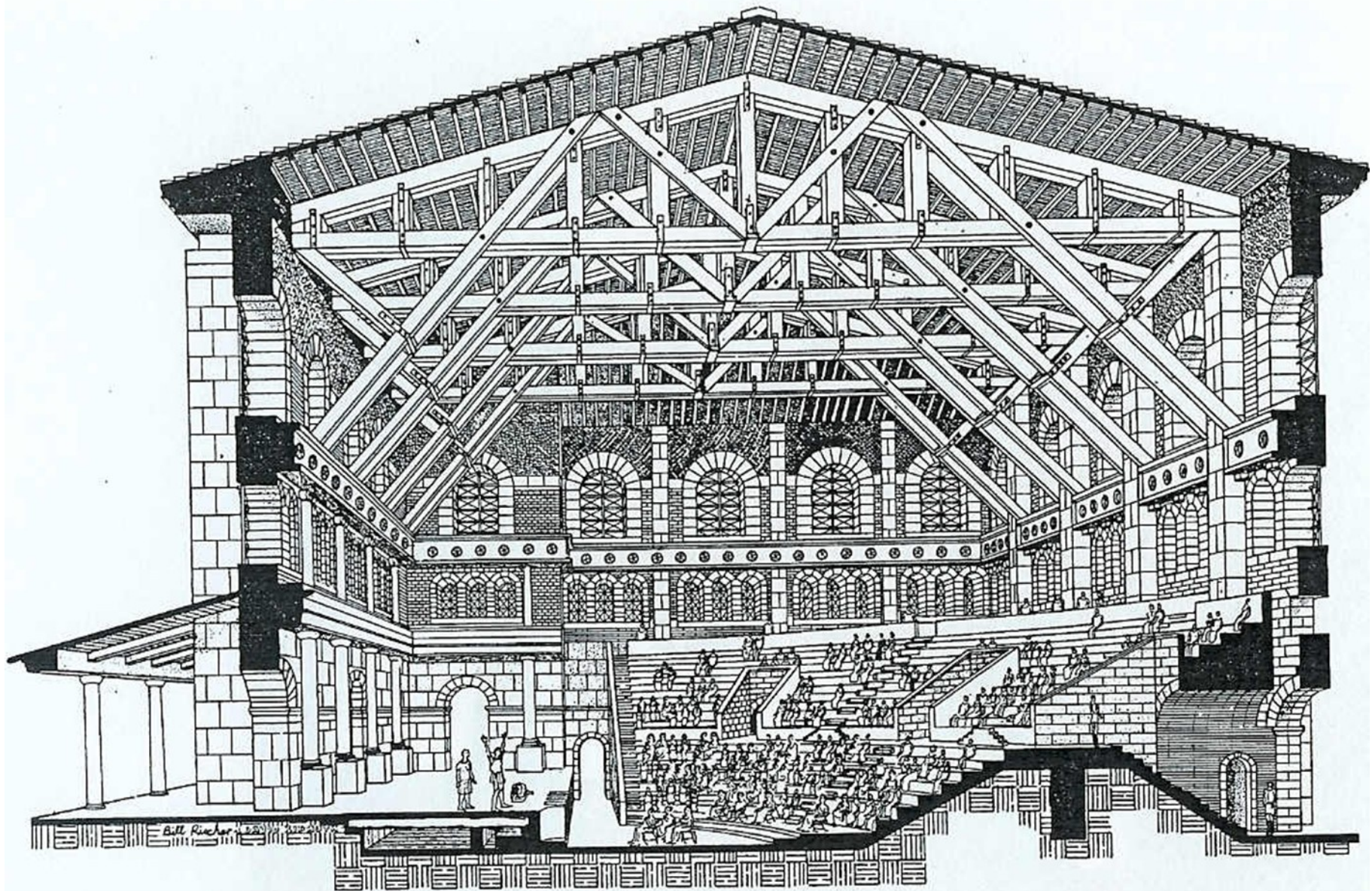

618a-b. Restored sections

Figs. 617-619. Odeum of Agrippa on the Agora of Athens

619a-b. Reconstructions

Ammán, Jordánsko

TRICLINIUM

Nové divadelní žánry

- *recitatio*
- *tragoedia cantata*
- *tragoedia saltata*
- pantomimus
- velkolepé divadelní show

Pokud si máme učinit názor na tragédii, pojdme nejprve prozkoumat její vnější znaky: zjistíme, že to, co herec v tragédii předvádí, je nejen **odpudivé**, ale přímo **děsivé**. Po scéně se klátí na neúměrně **vysokých botách**, jeho hlava je úplně skrytá pod **obrovskou maskou**, jejíž **ústní otvor** se hrozivě šklebí do publika, jako by je chtěl spolknout, a to nemluvím o hrudních a břišních **vycpávkách**, díky kterým má postava herce působit mohutnějším dojmem, protože jinak by nepěkně vynikla disproporce šířky těla vzhledem k jeho výšce.

A co teprve samotný **herec**! **Vykřikuje** tu pisklavým, tu zas hlubokým hlasem nebo rovnou **recituje zpěvavým hlasem** – může být něco otřesnějšího, než když si těžce zkoušený tragický hrdina prozpěvuje? U Andromachy nebo Hekuby člověk ještě trochu zpěvu přežije, ale když se na scéně samotný Herakles zapomene natolik, že odloží lví kůži a kyj a vystřihne sólo, žádný rozumný člověk nemůže popřít zvrácenost takové podívané.

Co se týče komedie, **absurdní masky**, které v představeních vidáme, jsou dokonce považovány za jednu z předností tohoto žánru.

Lukianos: O tanci (překlad EP)

Přední pantomim té doby, tj. vlády císaře Nerona, byl nepochybně muž skvělých schopností, který nad všemi vynikal šíří svého uměleckého záběru a vycizelovaností výrazu. [...] rozhodl se, že bude hrát bez **doprovodu hudebního nástroje** či **zpěvu**. A jak řekl, tak udělal.

Udavačům rytmu, flétnistům a dokonce i **sboru**, těm všem nařídil zachovat naprosté ticho. A potom – odkázán jen na **pohyby** svého **těla** – předvedl vášnivou lásku Area a Afrodity, udavačské Slunce, Hefaistovo řemeslné umění, to, jak spoutal oba milence sítí, i ostatní bohy, jak přihlíží a baví se, ruměnc Afroditin i stud Areův a jeho naléhavé prosby o slitování – zkrátka celý příběh.

Demetrius byl představením unešen a nešetřil na adresu pantomima chválou. Aby vyjádřil své nadšení, zvednul se ze sedadla a zvolal na celé divadlo: „Úžasné, nejen že vidím postavy, které předvádíš, já je dokonce slyším mluvit! Připadá mi, jako by tvoje ruce byly zároveň tvým jazykem.“

Lukianos: O tanci (překlad EP)

Opona se zvedla, zadní šály byly roztaženy a objevila se scéna. Stála tam **dřevěná hora** představující posvátnou horu Idu, postavená s mimořádným řemeslným umem, skutečný mistrovský výrobek. Byla **osázena živými keři a stromy** a na jejím vrcholku zručné ruce řemeslníků zbudovaly **fontánu**, z níž vytékal vodní proud, představující řeku Scamander.

Dvě tři **kozy** na svazích hory pokojně spásaly stébla trávy a mladík **předváděl**, že je pase. Představoval frýžského pastýře Parida a byl oblečen do překrásného **exotického pláště**, jenž mu splýval z ramen, a na hlavě měl zlatou **korunu**.

[...] Hbitě **přitančil** kupředu a **jablko ozdobené zlatým lístkem**, které držel v ruce, podal mladíkovi, jenž hrál Parida. Když pokynutím hlavy doručil Jupiterův vzkaz, ladně se otočil a vmžiku zmizel ze scény.

[...] Po nich vstoupila na scénu třetí dívka nedostižné krásy. Její nádherná pleť barvy ambrosie napovídala, že má představovat Venuši [...] Byla **nahá** až na tenkou hedvábnou řízu, která jí kryla spodní část těla. Říza byla tak lehká, že každý nenechavý závan větru by ji ve vteřině odvál stranou a odhalil zrakům diváků její panenský květ.

Apuleius: Zlatý osel (překlad EP)

pravdivá je
báje že se

Pasifaé vzdala býku

Potvrdilo se to v okamžiku

Když jsme spatřili ten příběh znovu na scéně

Nač obdivovat

CÍSAŘI

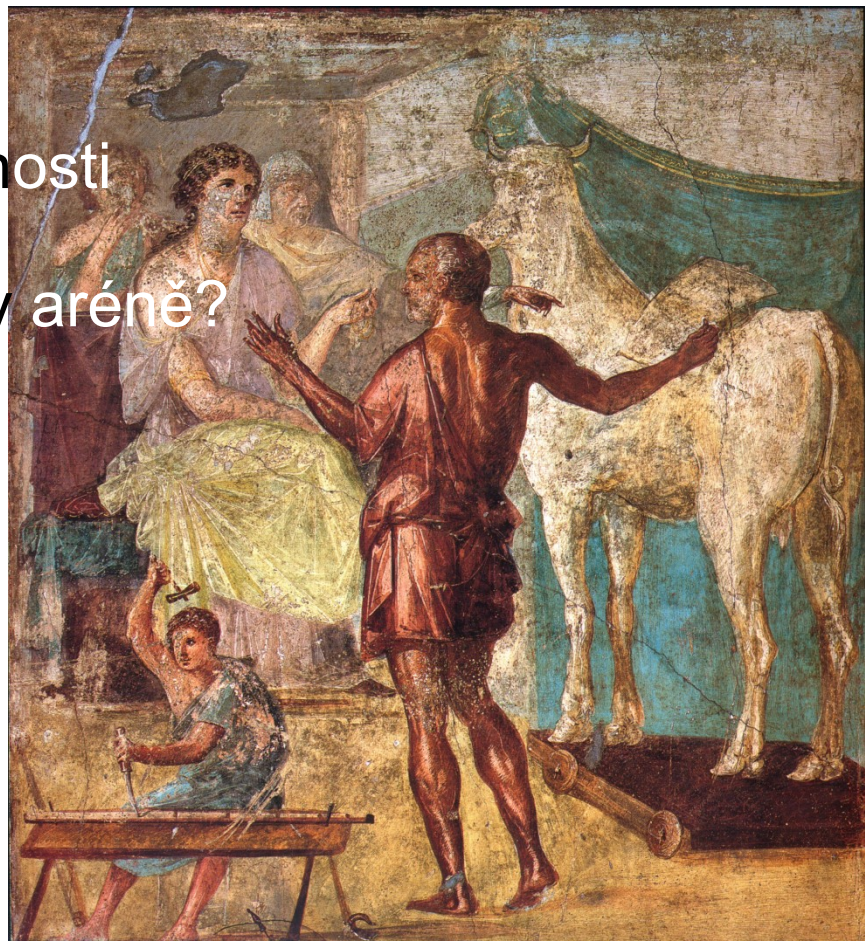
ty bájně děje

když v skutečnosti

vidíme je

odehrávat se v aréně?

Martialis. De spectaculis

Ale byl to gladiátor! A to je to,
Co dělá z mužů Hyacinty!
Kvůli tomu opustila své děti,
Svou zem i sestru s manželem.
Ženy zkrátka touží po meči!

Juvenalis, *Sat. 6*, přel. EP

VENATIONES

NAUMACHIA

Co se týče ostatních, někteří bojovali v souboji muže proti muži, jiní v pozemní či **námořní bitvě**. Titus totiž nechal vmžiku **naplnit divadlo vodou** a nahnat do něj býky a jiná **domestikovaná zvířata**, která byla vycvičena, aby se ve vodě chovala jako na pevné zemi. Spolu s nimi byly na zatopené jeviště dopraveny **atrapy lodí s posádkami**, které předvedly vodní bitvu mezi Korkyřany a Korintány.

Jiní zase inscenovali podobné představení za branami města v Gaiově a Luciově háji, který už kdysi Augustus nechal upravit pro vodní podívané, když v něm nechal vybudovat **umělé jezero**. První den se zde konalo představení gladiátorů a hon na divokou zvěř; jezero bylo pro ten účel **překryto dřevěnými deskami**, takže na jeho povrchu vzniklo jakési pódium, a kolem něj byly postaveny tribuny pro diváky. Druhý den se na tom samém místě odehrávaly závody koní a třetího dne proběhla námořní bitva, které se účastnilo tisíc mužů, a poté ještě bitva pozemní. „Athéňané“ porazili „Syrakusany“ (tak byly bojující strany pojmenovány), **vyloдили se na ostrůvku** uprostřed jezera a **provedli úspěšný útok** na zeď, která byla vztyčena kolem pomníku.

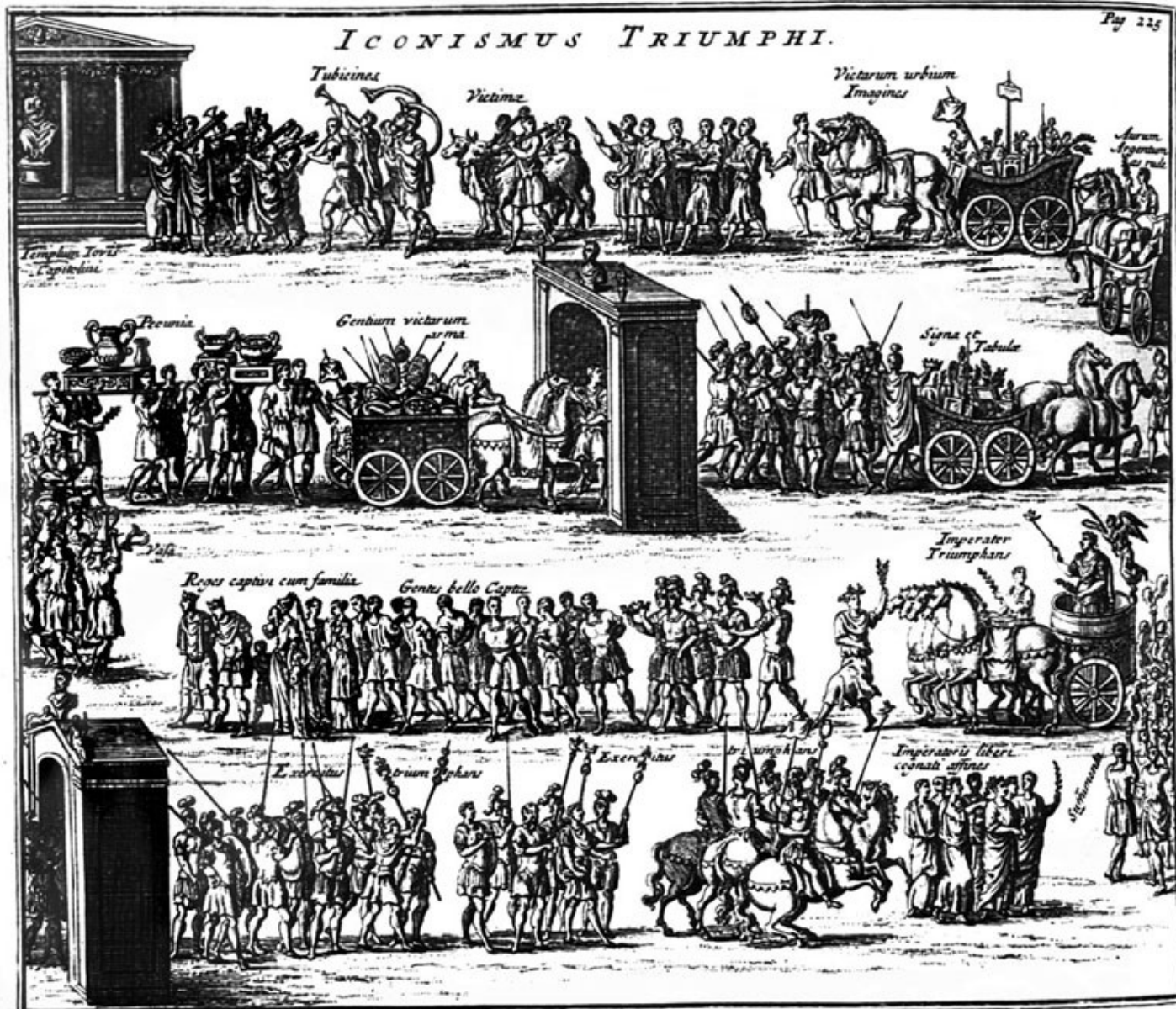
ZÁVODY V CIRKU

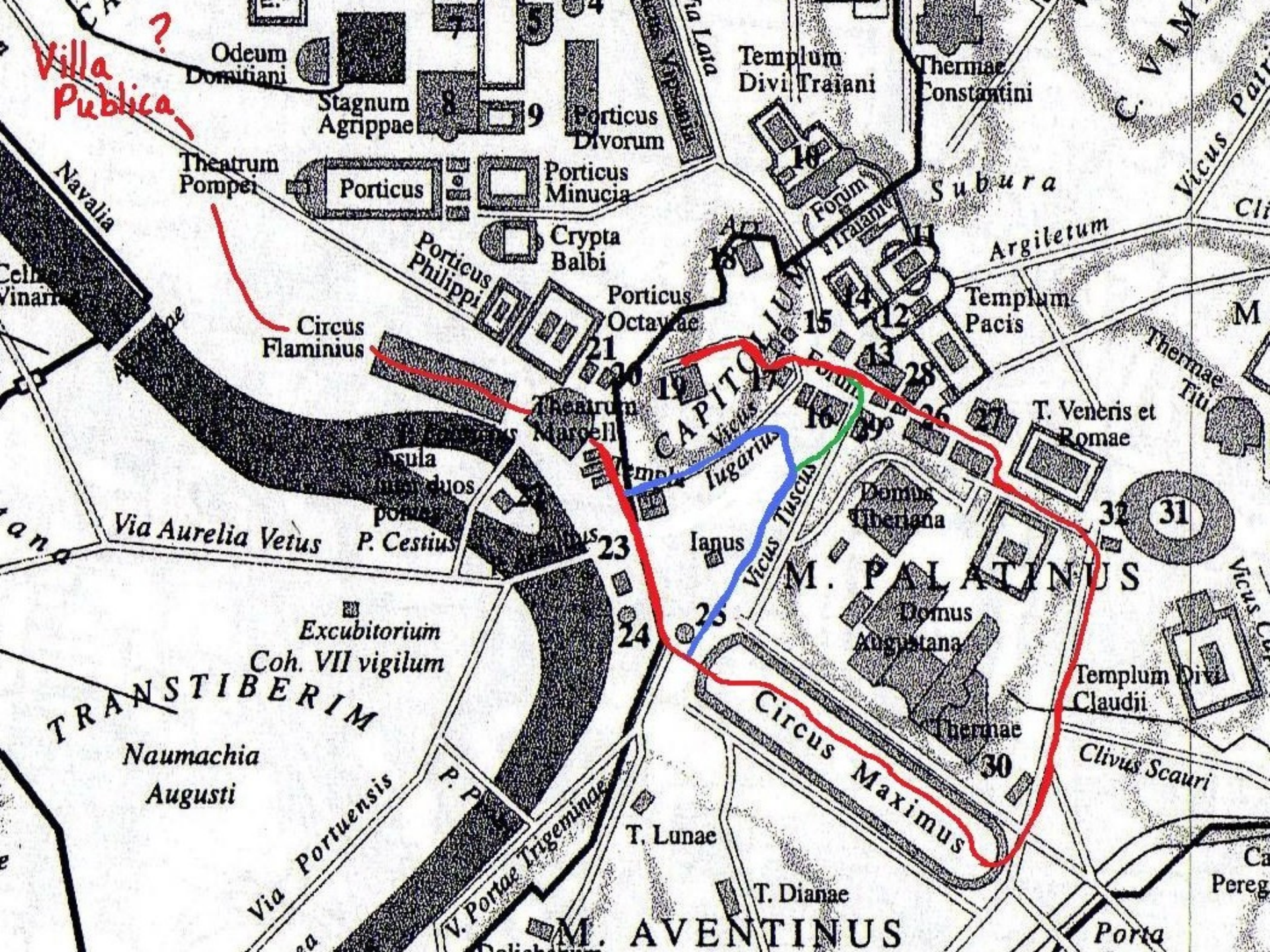
Není tam nic nového, nic rozmanitého, nic, co by nestačilo vidět jen jednou. Tím více se divím, že tolik tisíc mužů jako malí chlapci vždy znovu a znovu touží vidět běžet koně a lidi stojící na vozech. Kdyby je alespoň vábila rychlost koní nebo obratnost lidí, byl by k tomu nějaký důvod. Ale jsou nadšeni kusem barevné látky...

Plinus. Dopisy IX, 6

TRIUMF

TEATRALIZOVANÉ HOSTINY

- loutkáři
- akrobati
- vypravěči
- zpěváci
- hudebníci
- „šašci“
- trpaslíci

